

Postaw na biologiczną ochronę

Pomimo powstawania coraz to nowszych i bardziej skutecznych metod biologicznej ochrony upraw, wciąż nie są one w stanie całkowicie wyprzeć pestycydów. Jak obecnie prezentują się możliwości biologicznej ochrony upraw oraz ich skuteczność?

Co oznacza pojęcie biologicznej ochrony upraw? Biologiczna ochrona upraw to nic innego jak wykorzystanie naturalnych wrogów organizmów szkodliwych atakujących rośliny w celu ograniczenia ich występowania. Zaliczamy do nich drapieżców, pasożyty oraz mikroorganizmy chorobotwórcze, które w naturalnych warunkach ograniczają populacje agrofagów.

To żadna nowość: Organizmy zwalczające oraz pasożytujące na szkodnikach zaobserwowano już wiele wieków temu i można odnaleźć dużo zapisów świadczących o ich wykorzystaniu w praktyce. Znaczący rozwój metod biologicznych nastąpił jednak w połowie XIX wieku i wiązał się z rosnącą wymianą towarową oraz z przewożeniem wraz z towarami szkodników na inne kontynenty, gdzie wcześniej nie występowały. Zwykle gatunki te rozwijały się w nowych miejscach bardzo dynamicznie z powodu braku wrogów naturalnych. Aby rozwiązać ten problem, w ślad za zawleczonymi szkodnikami zaczęto wprowadzać ich naturalnych wrogów. Taka strategia stała się bardzo popularna i w większości przypadków kończyła się sukcesem. Następnym przełomem było rozpoczęcie prac nad możliwością wykorzystania grzybów chorobotwórczych takich jak *Metarhizium anisopliae* oraz *Beauveria bassiana* atakujących

niektóre szkodniki. Dało to początek produkcji preparatów zawierających mikroorganizmy chorobotwórcze dla organizmów szkodliwych, które można wykorzystać do ich zwalczania. W kolejnych latach na rynku zaczęły się pojawiać nowe preparaty biologiczne przeznaczone do zwalczania nie tylko szkodników, ale także niektórych sprawców chorób roślin.

Jakie znasz metody? Istnieje wiele możliwości biologicznej ochrony upraw a ich dobór zależy od uprawy, zwalczanego organizmu, warunków klimatycznych, stosowanej agrotechniki oraz stopnia nasilenia występowania chorób i szkodników. Możemy wyróżnić takie metody jak:

- stosowanie organizmów pożytecznych,
- biopreparaty do zwalczania szkodników oparte o chorobotwórcze dla nich grzyby, wirusy i bakterie,
- biopreparaty zawierające antagonistyczne w stosunku do chorób roślin mikroorganizmy,
- wykorzystanie organizmów ograniczających występowanie chwastów,
- hodowla odmian tolerancyjnych i odpornych na organizmy szkodliwe,
- stosowanie środków biotechnicznych, czyli substancji pochodzenia naturalnego otrzymywanych bezpośrednio z roślin lub innych organizmów lub syntezowanych w laboratoriach,
- ochrona organizmów pożytecznych i tworzenie im sprzyjających warunków do rozwoju.

W produkcji rolniczej korzystanie z metod biologicznych należy raczej do rzadkości. Zmienia się to powoli wraz ze wzrostem zainteresowania produkcją ekologiczną, gdzie konwencjonalne środki ochrony roślin są niedozwolone. Częściej można spotkać się z metodami biologicznymi w sadach lub w produkcji warzywniczej, szczególnie pod osłonami. W uprawach polowych metody biologiczne są stosowane przeważnie jako uzupełnienie innych metod. Wyjątkiem jest zwalczanie niektórych szkodników, takich jak coraz częściej pojawiająca się w kukurydzy omacnica prosowianka.

Zwalcz szkodniki: W przypadku produkcji rolniczej najczęściej spotykanym zastosowaniem metody biologicznej jest wykorzystanie preparatów mikrobiologicznych zawierających kruszynka, który jest pasożytem jaj omacnicy prosowianki, a także innych gatunków szkodliwych motyli takich jak słonecznica orężówka, rolnice i piętnówki. Kruszynek jest małą błonkówką o wielkości 0,4-0,8 mm, która składa jaja do jaj wielu gatunków owadów, w tym szkodników. Innymi wartymi uwagi środkami są biopreparaty zawierające bakterie *Bacillus thuringiensis*. Charakteryzują się one najszerszym spektrum zwalczanych szkodników spośród

metod biologicznych. Bakteria ta wytwarza toksyczny kryształ wywołujący u owadów paraliż przewodu pokarmowego, co prowadzi do zaprzestania żerowania, a następnie śmierci owada. Przykładem może być preparat Dipel WG zawierający *B. thuringiensis* var. Kurstaki przeznaczony do zwalczania pachóweczki strąkóweczki w grochu, a także niedostępny obecnie na polskim rynku preparat Novodor SC zawierający bakterie *B. thuringiensis* var. *tenebrionis* służący do zwalczania stonki ziemniaczanej. Niewątpliwą zaletą biopreparatów opartych *B. thuringiensis* jest fakt, że nie stanowią zagrożenia dla ludzi, zwierząt gospodarskich czy pożytecznych owadów, takich jak pszczoły i biedronki. Kolejnym plusem jest możliwość zastosowania do ich aplikacji tego samego sprzętu jak w przypadku chemicznych środków ochrony roślin. Innym przykładem biologicznych insektycydów są preparaty zawierające grzyb *Beauveria bassiana* stosowane do zwalczania mszyc, wciornastków, przędziorka chmielowca oraz drutowców posiadające rejestrację między innymi w uprawie grochu, rzepaku ozimego, soi, łubinu, lucerny, esparcety, słonecznika (preparat Naturalis).

Pozbądź się sprawców chorób: Naturalnym wrogiem grzybów będących sprawcami chorób roślin są antagonistyczne dla nich grzyby, które je atakują i niszczą. W tym celu produkują szkodliwe dla nich substancje takie jak antybiotyki. Naukowcy wykorzystali to zjawisko do wytworzenia biopreparatów zawierających żywe kultury grzybów będących skuteczną formą ograniczenia liczebności niektórych grzybów chorobotwórczych. W porównaniu do standardowych fungicydów biopreparaty cechują się znacznie dłuższym okresem działania, nie występują w ich wypadku produkty rozkładu środka, nie ma ryzyka wytworzenia przez zwalczane organizmy odporności na zastosowany środek oraz pozwalają na eliminację grzybni, sklerocjów i zarodników w glebie. Ponadto są całkowicie bezpieczne dla ludzi i zwierząt. Przykładem biopreparatów mających zastosowanie w zwalczaniu chorób roślin uprawnych jest Contans WG zawierający oospory pasożytniczego grzyba *Coniothyrium minutans* zarejestrowany do zwalczania zgnilizny twardzikowej w rzepaku ozimym. Innym preparatem zarejestrowanym do tego samego celu jest Serenade ASO oparty o grzyb *Bacillus amyloliquefaciens*.

Postaw na biologiczną ochronę: Obecnie biologiczne środki ochrony roślin są wykorzystywane w produkcji rolniczej na niewielką skalę. Głównym powodem takiego stanu rzeczy jest potrzeba dokładniejszego określenia terminu wykonania zabiegu i jego mniejsza skuteczność w porównaniu do środków chemicznych. Kolejnym czynnikiem ograniczającym ich popularność jest węższe spektrum zwalczanych organizmów szkodliwych. Zastąpienie pestycydów metodami biologicznymi wymaga od użytkownika szerszej wiedzy i regularnych kontroli plantacji w celu dokładnego określenia faz rozwojowych zwalczanych agrofagów i ustalenia optymalnego terminu wykonania zabiegu, a w razie konieczności jego powtarzania.

Tekst i zdjęcia: Tomasz Sakowicz